WYNIA'S WEEK

Wat de malle PFAS-paniek zegt over onze mentale gezondheid

Posted on 19 november 2026 by Hans Van Willigenburg

Vergeet 'transitie', het lelijkste woord aller tijden, maar wacht nog even met ophouden te lezen, want inderdaad: we beleven een tijd van snelle veranderingen. In mijn nieuwste boek *Helemaal van deze tijd* (ondertitel *Op weg naar de pijnloze samenleving*), worden ontwikkelingen samengebracht – vuurwerkverbod, evaluatiedichtheid, toenemende protocollering, weeralarmen, anti-rookcampagnes, *smart cities*, gelijkgeschakelde humor, de spreadsheet-economie – die allemaal dezelfde richting op wijzen. In de richting namelijk van toenemende controle en voorspelbaarheid. En van kennis en meningen die door ons als individu steeds lastiger nog zelfstandig te omarmen of af te wijzen zijn, want stilletjes als 'zonder alternatief' worden gepresenteerd.

Zodra informatie steeds vaker in termen van risicobeperking wordt gelabeld als 'constructief' (want levensverlengend en veiligheidsbevorderend) en 'destructief' (want risico of onheil in de hand werkend), zoals nu aan het gebeuren is, zien we het maatschappelijk gewenste informatiedieet vorm krijgen. En is het voorsorteren op wat je tot je moet nemen, en bij welke gedachten je dient uit te komen, reeds

begonnen.

Er zijn talloze illustraties te geven van deze verstikkende veiligheidstendens – en in mijn boek schrijf ik ze een voor een, hopelijk met enig gevoel voor humor, op – maar een van de treffendste voorbeelden is misschien wel de recent opgekomen obsessie met onze levensduur. Ofwel, hoe lang lopen we hier op aarde rond? Dat we bijhouden hoe lang we in dit land gemiddeld van dit aardse bestaan mogen genieten is tot daaraan toe, en dat we het als een overwinning vieren dat onze levensverwachting verder omhooggaat, valt ook nog te begrijpen.

Ongezonde leefstijl

Maar, in godsnaam, hoe komt het dat we een zo lang mogelijk opgerekt leven – zonder bedenkingen, zonder kritische vragen – als trofee, als nastrevenswaardig doel zijn gaan fêteren? En nog waanzinniger: waarom dribbelen we zo klakkeloos mee met de aanname dat mensen die een paar jaar langer leven per definitie 'bevoorrecht' zijn ten opzichte van mensen die iets korter op dit ondermaanse ronddartelen?

Hoe merkwaardig (én veelzeggend) over onze cultuur is het niet dat we in dezen blijkbaar puur in (prozaïsche) kwantiteit zijn gaan denken? En kennelijk de mogelijkheid uitsluiten dat iemand met een genotzuchtige, ruige, onnadenkende en ongezonde leefstijl (eindigend bij, pakweg, een boom of hartinfarct) in potentie een veel 'rijker' leven kan hebben gehad dan iemand die na jaren in een tehuis te hebben rondgescharreld zijn of haar laatste adem uitblaast?

In de veiligheidsgedreven denktrant van onze beleidsmachines wordt de kort levende steevast als een zielenpoot gerubriceerd, en de lang levende als een bofkont. En bovenop die eendimensionale beeldvorming worden hele beleidsprogramma's gestapeld, die als doel hebben mensen uit verschillende klassen even oud te laten worden of, tenminste, qua levensduur naar elkaar toe te laten bewegen.

Hoe stijf-ideologisch wil je het hebben?

PFAS-perikelen

Een ander voorbeeld van dezelfde veiligheidsobsessie zijn de recente perikelen rond

PFAS, de spookachtige lettercombinatie die verwijst naar een groep chemische verbindingen die dankzij hoogtechnologische vooruitgang beter dan ooit te meten is, waar de journalistiek mede dankzij activistische milieuclubs hele dossiers over aanlegt, maar waarvan nota bene het RIVM, toch niet de meest laconieke club, steeds concludeert dat er geen direct gevaar van uitgaat.

Van hen mag je het zogenaamd PFAS-vervuilde kraanwater gewoon blijven drinken, tot grote verwarring van jonge huismoeders en -vaders die in reactiepanels naar hun hoofd grijpen. Zij kunnen niet begrijpen hoe na al die in kwaliteitskranten afgedrukte onheilstijdingen over PFAS het gerenommeerde RIVM niet overgaat tot ingrijpende waarschuwingen. Ook niet inzake borstvoeding en moedermelk.

Op het gevaar al te oneerbiedig en wegwuivend van toon te zijn, zou ik willen poneren dat al die ophef over PFAS alleen vanuit die extreme focus op gezondheidsrisico's en levenslengte te verklaren valt.

Natuurlijk, voor de keuze gesteld zegt niemand 'doe mij maar wat scheutjes extra PFAS'. Maar de werkelijk ter zake doende vraag is natuurlijk: kunnen de hier ten lande aangetroffen hoeveelheden werkelijk kwaad? Met als crux: hoe oud moet je wel niet worden om het gevaar van het als verderfelijk afgeschilderde PFAS tot serieuze proporties te laten groeien? En vervolgens je (reeds ver gevorderde) leven te bekorten? Ofwel, in wat voor surrealistische geestestoestand moet je je niet bevinden om te denken dat van alle gezondheidsrisico's, die richting iemands levenseinde nu eenmaal drastisch toenemen, uitgerekend die verwaarloosbare nanogrammen PFAS je de das om gaan doen?

Maar hoezeer het RIVM het hoofd ook relatief koel houdt en, bijvoorbeeld, de voordelen van borstvoeding nog altijd belangrijker acht dan de nadelen van PFAS-inname: allerlei lobbyclubs en wetgevingstrajecten zijn onderweg om onze omgeving op termijn zoveel mogelijk PFAS-vrij te krijgen. Hetgeen – met alle respect – dan toch vooral iets zegt over onze enorme welvaart en hoogtechnologische focus op het te lijf willen gaan van elke mini-minikans op gezondheidsschade.

Ter illustratie: een paar decennia terug waren veel van de huidige PFAS-concentraties niet eens meetbaar. Sinds 1990 is de nauwkeurigheid van deze metingen met een factor 1000 tot 10.000.000 toegenomen. Lees voor nadere duiding het inzichtelijke boek *Paniek om niets* van wetenschapsjournalist Simon

Rozendaal.

Risicometafoor

Voor iedereen zichtbaar is ook hoe op steeds meer onderwerpen de risicometafoor wordt toegepast. Neem het medialandschap. Steeds vaker zie je hoe men in medisch-gerelateerde termen over niet-reguliere of alternatieve media-outlets spreekt, met het vreeswekkende 'desinformatie' als absolute uitschieter.

Voor je het weet is er een situatie gecreëerd, en deels zijn we daar al belandt, waarin van hogerhand goedgekeurde informatie als 'constructief' wordt aangeprezen en alles wat daarbuiten valt als 'destructief' wordt gebrandmerkt. (De overeenkomsten met het communistische vocabulaire is niet te missen).

Het Europese verbod op doorgave van de Russische propagandazender RT is een voorbeeld van hoe burgers buiten henzelf om gemedicaliseerd worden, in dit geval als mentaal niet sterk genoeg om weerstand te bieden aan de Russische kijk op het Oekraïne-conflict. Terwijl een beetje ontwikkelde geest de propaganda herkent en tot een completer begrip van de ontstane situatie geraakt.

Maar ook hier domineert het veiligheidsmantra: ga uit van niet-ontwikkelde geesten, van de burger als patiënt dan wel hulpbehoevende, die zichzelf in gevaar brengt als hij, te midden van honderden andere kanalen, een paar kijkminuutjes RT meepikt.

Geleide democratie

Let ook op de onvermoeibare inspanningen van progressieve denktanks en andere subsidieclubs om te experimenteren met de lokale democratie, bijvoorbeeld in de inmiddels illustere 'burgerberaden'. Ook dat is een vorm van risicobeperking. Met klimaatbeleid wordt al geprobeerd doelstellingen op plaatselijk niveau te laten 'invullen' door groepen burgers, die dan niet langer geprikkeld worden om kritiek op die doelstellingen te uiten, maar uitgedaagd om op de lokale situatie gebaseerde suggesties voor klimaatmaatregelen aan te dragen.

Het in zaaltjes en gemeenschapsgebouwen aandragen van die suggesties wordt dan door de beleidsmachines natuurlijk juichend als 'constructief' en een bewijs van 'betrokkenheid' geprezen, terwijl de burger, even vasthoudend aan de medische

metaforiek, in feite niets anders doet dan vrijwillig aan het infuus liggen van vooraf vastgesteld beleid. En niet meer geacht wordt vraagtekens te zetten bij die doelstellingen zelf.

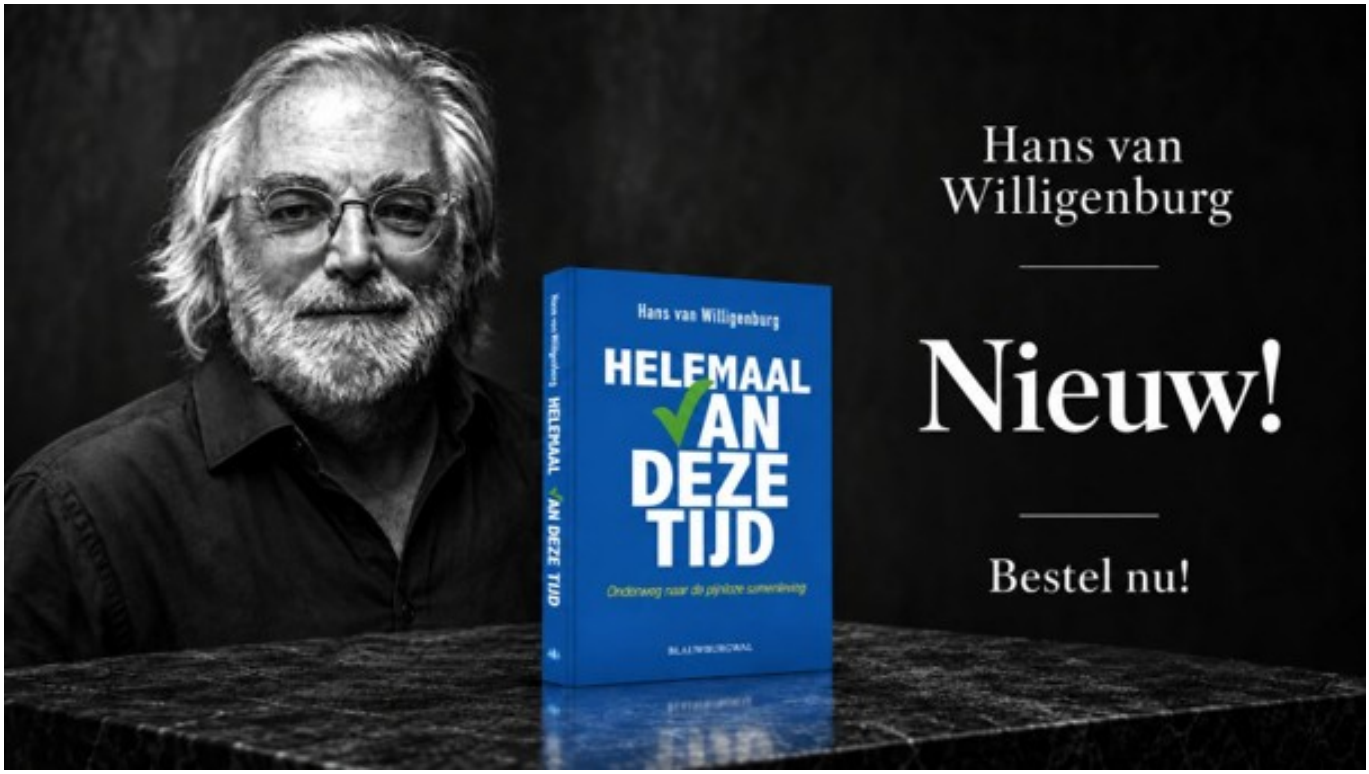
En neem dezer dagen de emotionele dynamiek rond het bijna opbreken van het kabinet-Jetten. Het grootste gevaar dat ons wordt voorgespiegeld is dat er nieuwe verkiezingen worden gehouden. En dat ze in die lokale gemeenschappen, ver van de Randstad, in plaats van de ideeënbussen van de 'burgerberaden' met nieuwe suggesties te spekken, wederom de kans krijgen de richting van het land te bepalen, mogelijk met een stem op wat dan heet een 'niet-constructieve' partij.

Nee zeg, dát moeten we niet hebben! Veel teveel risico!

De lijm van Jetten

Ook de ogenschijnlijk schijnheilige voortzetting van het huidige kabinet lijkt rechtstreeks verband te houden met het veiligheidsmantra. En met de immense vrees voor de publieke verdenking niet 'constructief' te zijn, niet (genoeg) naar 'oplossingen' te streven. En daarmee het land – je kon erop wachten – 'in gevaar' te brengen.

In de pijnloze samenleving waar we naar onderweg zijn is het veroorzaken van risicotoename zo ongeveer de ergste beschuldiging die je ten deel kan vallen. In dat verband gaf schrijver Arnon Grunberg onlangs een inkijkje in de therapiegroep waar een vriendin van hem zich tijdelijk bij had aangesloten. Op zijn vraag hoe het er daar aan toeging antwoordde die vriendin, aldus Grunberg: 'De deelnemers zijn vooral bezig dingen te voorkomen, in plaats van dingen te dóen.'

***'Helemaal van deze tijd'**, het nieuwe, bij Uitgeverij Blauwburgwal verschenen boek van Hans van Willigenburg over de pijnloze samenleving, is **hier** te bestellen.*

Wynia's Week** verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee? **Doneren kan zo**. **Hartelijk dank!